

جامعه‌شناسی خلاقیت

اهمیت مقوله‌ی خلاقیت، در دوران حاضر که آن را «عصر خلاقیت و نوآوری» نامیده‌اند، بر هیچ کس پوشیده نیست. این نام‌گذاری بدان معنا نیست که در گذشته هیچ اثری از خلاقیت و نوآوری در جوامع بشری وجود نداشته است، بلکه چنین تعبیر می‌شود که سرعت بروز و پذیرش انواع خلاقیت‌ها در گذشته، هیچ‌گاه با سرعت امروزی آن‌ها برابری نمی‌کرده است. فراموش نکنیم که برخی تفکرات نادرست صدها سال رواج داشته‌اند. در قرن چهارم پیش از میلاد مسیح، ارسطو تصور می‌کرد که زمین مرکز عالم است و خورشید، ماه، ستارگان و سیارات، همگی در مدار دایره‌ای شکلی به دور زمین می‌چرخند. این دیدگاه نادرست ۲۰۰۰ سال عمر کرد تا این که کپرنیک (در قرن ۱۶ میلادی) و سپس کپلر به آن پایان دادند.

تأکید بر ظرفیت و سرعت پذیرش خلاقیت‌ها در یک جامعه از آن روست که شرط تلقی یک محصول به عنوان محصول خلاقه این است که مردم نیز آن را ارزشمند و به نحوی مفید بدانند. مثلاً، همه‌ی کشفیات و نظریه‌های علمی (مانند نظریه‌ی نسبیت اینشتین، نظریه‌ی روانکاوی فروید، نظریه‌ی شناختی پیازه یا نظریه‌ی عمومی سیستم‌ها)، همه‌ی اختراعات (مانند موتور بخار، رادیو و تلویزیون، تلفن، هواپیما و اینترنت) و همه‌ی آثار بدیع هنری و ادبی (مانند تابلوی مونالیزای داوینچی، شاهنامه‌ی فردوسی، غزلیات حافظ، نقاشی ون‌گوگ، سمفونی نهم بتهوون و آثار شکسپیر) جلوه‌هایی از خلاقیت و نوآوری محسوب می‌شوند.

بحث خلاقیت به طور عام و جامعه‌شناسی خلاقیت به طور خاص، در کشور ما تازگی دارد و شمار محققان برجسته در این زمینه اندک است. مجله‌ی «رشد آموزش علوم اجتماعی» در شماره‌ی حاضر کوشیده است، با نگاهی جامع و چندرشته‌ای به مقوله‌ی خلاقیت به ویژه خلاقیت علمی، اهمیت آن را برای توسعه‌ی ملی روشن و پرسش‌های مهمی را در این زمینه مطرح سازد؛ از جمله: ماهیت و انواع خلاقیت کدام‌اند؟ چه تفاوتی بین رویکردهای روان‌شناسانه، زیست‌شناسانه، مردم‌شناسانه و جامعه‌شناسانه به مقوله‌ی خلاقیت وجود دارد؟ چرا برخی جوامع خلاق‌تر و برخی دیگر کمتر خلاق‌اند؟ نقش دولت در گسترش و زمینه‌سازی بروز خلاقیت‌ها چیست؟ رابطه‌ی یا نسبت بین خلاقیت و نیازهای انسانی چیست؟ عوامل مؤثر بر پذیرش نوآوری‌ها در یک جامعه کدام‌اند؟ آیا می‌توان در آینده‌ی نزدیک بر نقشه‌ی ژنتیکی انسان مسلط شد؟ آیا خلاقیت و تفکر را می‌توان آموزش داد؟ در این صورت، شیوه‌های آموزش خلاقیت به‌ویژه در محیط‌های آموزشی کدام‌اند؟ وضعیت تولید علمی محققان ایرانی در مقایسه با سایر کشورها چگونه است؟

«رشد آموزش علوم اجتماعی» ضمن پاسخ‌گویی به سؤالات فوق تلاش کرده است، از منظر رویکردهای نظری متفاوت، رابطه‌ی بین خلاقیت، فرهنگ و جامعه را بررسی کند.

امید است مطالب این شماره از مجله بتواند، خوانندگان محترم را با ابعاد اجتماعی و فرهنگی خلاقیت آشنا سازد و آنان را در آموزش و پژوهش هر چه بهتر در عرصه‌ی علوم اجتماعی کشور یاری رساند.